

Pensions at a Glance 2009: Retirement-Income Systems in OECD Countries

Summary in Hungarian

Nyugdíjkörkép 2009: Nyugdíjjövedelmi rendszerek az OECD-országokban

Összefoglalás magyarul

Válság és nyugdíjpolitika

Az összesített adatok ijesztőek. A pénzügyi válság következtében a magán-nyugdíjpénztári befektetések 23%-os értékvesztést szenvedtek el a 2008-as év folyamán. Az OECD-országokban az értékvesztés mintegy 5,4 billió USD-t tett ki. Az OECD-térség gazdasági teljesítménye 2009-ben várhatóan 4,3%-kal esik vissza, és 2011-ig nem is várható a növekedés visszatérése. Az előrejelzések szerint a munkanélküliségi ráta a 2007-ben regisztrált 5,6%-ról 2010-re 9,9%-ra emelkedik. Ami pénzügyi válságnak indult, mára gazdasági és társadalmi válsággá nőtte ki magát.

A részvény- és az ingatlanárak zuhanása a nyugdíjpénztári rendszereknél okozta a legközvetlenebb és legszembetűnőbb problémákat. A hatás magától értetődően ott a legerősebb, ahol a magánnyugdíjak már most is fontos szerepet töltenek be az időskori jövedelmek biztosításában, mint például Ausztráliában,

Hollandiában és az Egyesült Államokban. Nincs azonban olyan ország, és nincs olyan nyugdíjrendszer, amelyre a válság ne lenne hatással. Az állami nyugdíjrendszerekre is pénzügyi nehézségek várnak, mivel a növekvő munkanélküliség és az alacsonyabb jövedelmek következtében csökkennek a járulékbevételek, és nőnek a jóléti kiadások.

Sokan veszítették el nyugdíj-előtakarékossági programokba vagy más eszközökbe fektetett nyugdíj-megtakarításuk jelentős részét. Különösen nehéz az idősebb munkavállalók helyzete. Munkanélkülivé válásuk esetén nemcsak nehezebben találnak új munkát, hanem a nyugdíjazásukig már kevés idejük marad arra, hogy kivárhassák megtakarításaik újbóli felértékelődését. A megtakarításokból származó jövedelmek – ideértve a magánpénztári megtakarításokat is – átlagosan az OECD-térség nyugdíjasai jövedelmének egynegyedét teszik ki. Hét országban ez az arány több mint 40%.

Vajon ezek a veszteségek a szegénység újjáéledéséhez vezetnek a nyugdíjasok körében? Számos OECD-ország rendelkezik „automatikus stabilizátorként” működő programokkal, amelyek tompítják a befektetési veszteségeknek a nyugdíjjövedelmek egészére gyakorolt hatását. A rászorultság ellenőrzése alapján nyújtott támogatások például gondoskodnak azokról, akiknek nyugdíja a kritikus küszöb alá csökken. Egyes országokban azonban a szociális védőháló nem nyújt megfelelő védelmet, illetve a jövőben nem fog megfelelő védelmet nyújtani az idősek számára a magán-megtakarításokból származó jövedelmek csökkenése esetén.

Hatalmas rövid távú politikai nyomás nehezedik a kormányokra a helyzet azonnali enyhítését követelve. Az egyik legnyilvánvalóbb azonnali veszély az, hogy a politikai döntéshozók úgy próbálják meg csökkenteni az idősebb munkanélküliek számát, hogy hosszú távú betegállományba vagy rokkantsági nyugdíjba küldik őket, vagy újraindítják a kerkedvezményes nyugdíjazási programokat. A múltbéli tapasztalatok mindazonáltal azt mutatják, hogy a rövid távú szánt intézkedések hosszabb távon is fennmaradnak, és komoly kiadásokkal terhelik az állami költségvetést és a gazdaságot. Az ilyen intézkedéseket már csak azért is kerülni kellene, mert ellentétben állnak a népesség előregedése miatt szükségessé váló nyugdíjkorhatár-emelés szükségességével.

A válság rámutatott, hogy további reformok szükségesek mind az állami, mind a magánnyugdíj-rendszerekben. A legfontosabb feladat az állami programok felülvizsgálata abból a szempontból, hogy megfelelő védelmet biztosítanak-e az elszegényedés ellen mind a jelenben, mind a jövőben. Újra kell gondolni az automatikus nyugdíjkorrekciós mechanizmusokat is, amelyeket sok ország azért vezetett be, hogy a nyugdíjakat a születéskor várható élettartamhoz és a nyugdíjrendszer

finanszírozásához igazítsa. A szabályok alkalmazása most a válság idején gyakran a juttatások csökkentését jelenti, egyes esetekben nominális értéken. A kormányoknak a jelen helyzetben alaposan meg kell fontolniuk, hogy alkalmazzák-e a szabályokat, vagy a gazdaság újbóli fellendüléséig ideiglenesen felfüggesztik-e azokat, esetleg szelektíven alkalmazzák-e őket a legsebezhetőbb nyugdíjba vonulók mentésére.

Soha nem volt még ilyen alacsony a magánnyugdíjpénztárakba vetett bizalom. Többen szorgalmazzák a diverzifikáltabb nyugdíjrendszerekről való kizárólagos visszatérést a folyó finanszírozású állami nyugdíjrendszerekre. Szlovákiában például az új, járulékalapú programok keretében biztosított munkavállalók visszaléphetek az állami nyugdíjrendszerbe. Ám a nehezen kiharcolt reformok visszavonása nem a megfelelő irány. A pénzügyi és gazdasági válság következtében a demográfiai kihívások kikerültek a figyelem középpontjából, ám nem szűntek meg, és sürgős megoldást igényelnek.

A reformok visszavonásának megakadályozása érdekében rendkívül fontos az emberek magánnyugdíjpénztárakba vetett bizalmának visszaállítása. A válság teljesen egyértelművé tette, hogy változásokra van szükség a magánnyugdíj-rendszerek működésében. Ilyen változás lehet például a jobb szabályozás, a hatékonyabb adminisztráció, az egyes konstrukciók kockázatait és előnyeit bemutató érthetőbb tájékoztatás, valamint az automatikus áttérés a kevésbé kockázatos befektetési formákra a nyugdíjkorhatárhoz közeledők számára. Ha a politikai döntéshozóknak nem sikerül meggyőző érveket felhozni az állami és magán, a folyó finanszírozású és az előre finanszírozott, az egyéni és a kollektív elemeket ötvöző diverzifikált nyugdíjjövedelmi rendszerek mellett, akkor előről kell kezdeniük minden arra irányuló munkájukat, hogy fenntartsák a jólétet az elöregedő társadalmakban.

OECD-nyugdíjörkép 2009: Ismertető

A pénzügyi válság és az általa kiváltott mély gazdasági válság már több mint egy éve vezeti a híreket. A *Nyugdíjörkép 2009.* évi kiadása I. részének első külön fejezete a válság nyugdíjjövedelmi rendszerekre gyakorolt hatásaival foglalkozik. A külön fejezet megvizsgálja, hogy kikre (különös tekintettel a különböző korcsoportokra), milyen típusú nyugdíjrendszerben és mely országokban hatott leginkább a válság.

Ismerteti és értékeli a kormányok által a válság hatásainak enyhítésére tett eddigi intézkedéseket. A fejezet rámutat, hogy a nyugdíjrendszereket alapvetően kétféle módon érintették a több kormány által is bevezetett gazdaságösztönző csomagok: nőttek az időseknek adott juttatások, és a válság enyhítésének finanszírozására felhasználták az állami nyugdíjrendszer tartalékait. Felméri a további nyugdíjpolitikai intézkedéseket is, kitér a munkaerőpiacra, a szociális védőhálóra, a magánnyugdíjpénztárak és a befektetési lehetőségek szabályozására.

Az I. rész második külön fejezete a mai idők jövedelmi viszonyaival és szegénységével foglalkozik. A 2000-es évek közepén a 65 év felettiek nettó jövedelmének értéke átlagosan 82%-a volt a teljes népesség nettó jövedelmének az OECD-országokban (figyelembe véve a háztartások nagysága miatti különbségeket). Ám az egyes országok között óriási különbségek vannak. Míg az időskori szegénység bizonyos országokban gyakorlatilag nem létezik, addig Koreában például az idők több mint 40%-a szegénységben él. Az OECD-országokban az idők szegénységi rátája 13,2%, míg a teljes népesség esetében ez a ráta 10,6%. A fejezet kitér arra is, hogy a nyugdíjreform, valamint a társadalmi és gazdasági változások következtében miként alakulhat a jövőben az idők jövedelmi helyzete és elszegényedése.

Az I. rész harmadik külön fejezete a közelmúlt nyugdíjreformjaival foglalkozik. A *Nyugdíjörkép* korábbi kiadásában foglalt elemzést aktualizálva a fejezet rámutat, hogy az OECD-országok a 2004 óta eltelt időszakban folytatták nyugdíjrendszereik reformjait, és lényegében csak öt olyan ország volt, ahol alig, vagy egyáltalán nem történt változás. A legutóbbi reformok a nyugdíjrendszer kulcsfontosságú célkitűzései köré csoportosulnak: ezek a munkavállalói lefedettség, a nyugellátások megfelelése, a pénzügyi fenntarthatóság, a gazdasági hatékonyság (a munkaerő-kínálatot és a megtakarítási ösztönzőket torzító hatások minimalizálása), az adminisztráció hatékonysága, és a nyugdíjjövedelmek biztonsága a különféle kockázatok és bizonytalansági tényezők tükrében.

A reformok elemzése rámutat, hogy a 2004–2008 közötti periódus inkább a fejlődés, mint a forradalom időszaka volt. Nem került sor olyan széleskörű rendszerreformokra, mint a 2004 előtti évtizedben. Néhány országban, például Ausztriában, Írországon, Norvégiában és az Egyesült Államokban a reformfolyamat mostanra megkezdte. Más országokban a reformfolyamat lelassult, sőt, visszajára fordult. A nyugdíjrendszer változásainak törvénybe iktatását Olaszországban például elhalasztották. Szlovákiában az új, járulékalapú programok keretében biztosított munkavállalók visszaléphetek az állami nyugdíjrendszerbe, és máshol is a reformok hasonló jellegű visszavonásáról tárgyalnak.

A válság újabb változásokat eredményezhet, amelyek nem férnek össze a fenntartható nyugdíjpolitikához szükséges hosszú távú stratégiával.

Az I. rész utolsó külön fejezete – amely megint csak aktualizálja és kibővíti a *Nyugdíjörkép* előző kiadásában foglaltakat – a magán-nyugdíjrendszerek általi lefedettséget vizsgálja. Azokra az országokra koncentrál, ahol az állami nyugdíjak alacsonyok, ezért az állampolgárok nagyobb felelősséget vállalnak saját időskori ellátásuk anyagi fedezetének biztosításáért. A pénzügyi válság azonban itt is valós probléma, főként, ha alássa az emberek magán-nyugdíjpénztárakba vetett bizalmát. A fiskális megszorítások ellenben azt jelentik, hogy a magánnyugdíjnak továbbra is szerepet kell kapniuk az időskori ellátások anyagi fedezetének biztosításában. A fejezet értékeli a nyugdíjas korra szánt megtakarításokat elősegítő politikákat, ideértve az automatikus nyugdíjpénztári belépést és az adókedvezményeket.

A jelentés II. része nyugdíj-mutatószámok széles skáláját mutatja be. Az első kilenc mutatószám a saját jogú nyugellátásokat vizsgálja az OECD-nyugdíjmodellek alapján számolva. A paraméterek a 2006. évi helyzetet tükrözik. A számítások a munkaerőpiacra 2006-ban belépett munkavállalók jövőbeli nyugdíját mutatják, akikre munkaviszonyuk teljes időtartama alatt ugyanazok a nyugdíjszámítási szabályok vonatkoznak. Átlagos jövedelmű munkavállalók esetében az OECD 30 tagországának átlagos bruttó helyettesítési rátája (a nyugellátás és az aktív kereset aránya) 59%. A ráta országonként eltérő: az Egyesült Királyságban 31%, Írországban és Japánban 34%, Görögországban pedig 96%. A 2009. évi kiadásban egy új mutatószám is helyet kapott, amely a helyettesítési rátákba a legjellemzőbb önkéntes magán-nyugdíjpénztári konstrukciókat is beleveszi.

Számos ország biztosít jövedelemadó-kedvezményeket idősebb állampolgárai számára, és a nyugdíjasok zöme nem fizet semmilyen társadalombiztosítási járulékot. Így az átlagos jövedelműek esetében az átlagos nettó helyettesítési ráta (az adókat és a járulékokat is beleszámítva) 70%. A helyettesítési ráták nők és férfiak, illetve különböző jövedelmi szintek szerint csoportosítva láthatók.

Az állami kiadások szempontjából nemcsak a nyugdíjazáskor érvényes helyettesítési ráta lényeges, hanem a várható teljes nyugdíj értéke is. Ezt a nyugdíjvagyon mutatószámaival mérik, amelyek a nyugellátások élettartam-értékét mutatják meg a nyugdíjkorhatár-különbségek, a születéskor várható élettartam és a nyugdíjindexálás figyelembevételével. A luxemburgi férfiak életük során átlagosan 825 000 USD nyugdíjat kapnak, míg a nők mintegy 1 millió USD-t. Luxemburg talán szélsőséges példának

számít, de az OECD-országokban a nyugdíjak átlagos élettartamértéke 400 000 USD a férfiak, és 475 000 USD a nők esetében.

A következő négy mutatószám – amelyek a *Nyugdíjörkép* 2009. évi kiadásában szerepelnek először – a nyugdíjjóvedelmi rendszerek átfogóbb elemeit vizsgálja. Tájékoztatást ad a járulékokról, és bemutatja, hogyan változtak a járulékráták egy adott időszakban. A járulékráták a nyugdíjrendszerekre nehezedő demográfiai nyomás ellenére is rendkívül stabilak voltak, az 1994. évi átlag 20%-ról 2007-re 21%-ra emelkedtek. A nyomás azonban egyértelműen látszik az állami nyugdíjkiadások alakulásán, amelyek 1990 és 2005 között az állami bevétel növekedésénél 17%-kal gyorsabb ütemben a GDP 6,2%-áról 7,2%-ra nőttek. A nyugdíjakra fordított kiadásokat mérő mutatószám a kötelező magánnyugdíjakra és a természetbeni juttatásokra, többek között az otthonteremtési támogatásokra vonatkozó adatokat is tartalmazza. A nyugdíjjóvedelmi rendszerek két mutatószáma a magánnyugdíjakra vonatkozik, és az önkéntes magán-nyugdíjpénztárak általi lefedettség, valamint a nyugdíjpénztárakban lévő eszközök értéke kapcsán szolgál adatokkal. A magán-nyugdíjpénztárak általi lefedettség az OECD-országok egyharmadában gyakorlatilag nulla, de hét országban a munkavállalók legalább 45%-a önkéntes magán-nyugdíjpénztári tag, 11 további országban pedig kötelező a magán-nyugdíjpénztári tagság. A válság beköszöntét megelőzően a nyugdíjpénztárakban lévő eszközök értéke az OECD-országok összesített nemzeti jövedelmének 75%-át tette ki.

Az utolsó négy mutatószám a nyugdíjrendszerek működésének hátterét és összefüggéseit vizsgálja. Ebből három demográfiai jellegű: születéskor várható élettartam, termékenység és függőségi ráta (a nyugdíjasok és az aktív korúak aránya). E mutatószámok szerint az összes OECD-ország öregszik, de eltérő mértékben. Korea jelenleg a harmadik legfiatalabb ország az OECD-ben, ám 2050-re várhatóan a második legöregebb lesz (Japán után). Más országok, mint például Franciaország, Hollandia, Svédország és az Egyesült Királyság demográfiaiilag már elöregedtek, így az elkövetkező néhány évtizedben nem fognak túl gyorsan öregedni. A többi mutatószámot alátámasztó átlagos jövedelmi adatok is a jelentés e részében találhatóak.

Végül pedig, a *Nyugdíjörkép* 2009 III. részében található országprofilok a nemzeti nyugdíjrendszerek legfontosabb mutatóit ismertetik, áttekinthető formában mutatják be a paramétereket és a szabályokat, továbbá ismertetik a saját jogú nyugellátások legfőbb mutatóit: a helyettesítési rátákat és a nyugdíjvagyont. A III. rész elején található praktikus összefoglaló táblázat a legfontosabb paramétereket és szabályokat tartalmazza mind a 30 OECD-ország vonatkozásában.

© OECD 2009

Ez az összefoglalás nem hivatalos OECD fordítás.

Ez az összefoglalás abban az esetben másolható, ha megemlítsre kerül az OECD szerzői joga és az eredeti kiadvány címe.

A többnyelvű összefoglalások az eredetileg angol ill. francia nyelvű OECD kiadványok kivonatos fordításai.

Az OECD on-line könyvesboltban díjmentesen állnak rendelkezésre: www.oecd.org/bookshop/

További információ kérhető a Közügyi és Kommunikációs Igazgatóság Jogi és Fordítási Csoportjától: rights@oecd.org, fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Látogasson el honlapunkra: www.oecd.org/rights/

